

تارکوفسکی

آندری

میشل شی یون
ترجمه‌ی نادر تکمیل همایون

سرشنامه	شی یون، میشل، ۱۹۴۷ م.
عنوان و نام پدیدآور	Chion, Michel
مشخصات نشر	آندری تارکوفسکی / میشل شی یون؛ مترجم نادر تکمیل همایون؛ تهران: دیپایه، ۱۳۹۲.
مشخصات طبعی	۱۱۹ ص:؛ مصور (رنگی).
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۲۱۲-۱۴۱-۷
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	عنوان اصلی: Andrei Tarkovski, ۱۹۰۷
موضوع	تارکوفسکی، آندری آرسنیویچ؛ ۱۹۳۲ - ۱۹۸۶ م. -- نقد
و تفسیر	
موضوع	سینما روسیه شوروی -- تهیه کنندگان و کارگردانان
شناسه افزوده	تکمیل همایون، نادر: ۱۳۴۷ -- مترجم
رده بندی کنگره	۷۹۱/۴۳۰۲۳۳۰۹۲ PN1۹۹۸ ۱۳۹۲ قش ۲ /
رده بندی دیویی	۷۹۱/۴۳۰۲۳۳۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی	۳۲۹۰۴۰۰

این کتاب ترجمه‌ای است از

Andrei Tarkovski, écrit par Thomas Sotinel

© Cahiers du cinéma, Collection Grands Cinéastes, 2007

ISBN : 978-600-212-141-7

ناشر حق انتشار ترجمه‌ی فارسی این کتاب را منحصراً
به نشر دیبایه واگذار کرده است.

سینماگران بزرگ - ۴

آندری تارکوفسکی

میشل شی یون

مترجم: نادر تکمیل همایون

صفحه‌آرا: سارا محسن پور
ویراستار: عظیم جابری
ناظر چاپ: بهزاد کهندانی
زیر نظر: کیوان مهندی
چاپ اول: ۱۳۹۴
تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۲-۱۴۱-۷

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

تلفن پخش: ۶۶۷۵۳۱۲۴

همه‌ی حقوق چاپ و نشر برای نشر دیبایه محفوظ است.

تهران، خیابان حافظ، خیابان سرهنگ سخایی، خیابان بهنیا، کوچه بخت، پلاک ۴، طبقه دوم

info@dihayeh.ir / ۶۶۷۶۹۵۶۶

فروشگاه اینترنتی: www.farhangun.ir

آندری تارکوفسکی فیلم‌سازی است که تماشاگر را در آن واحد هم مرعوب می‌کند، هم شیفته و شیدا. محتوای کلی فیلم‌های او بسی جدی، ما بعد الطبیعه‌گونه فرهنگی... و روس به نظر می‌آیند. جنس، شکل و جوهره‌ی وجودی آثار او، بابت وجه مادی و در عین حال جهانی خود، سریعاً تماشاگر را تحت تأثیر قرار می‌دهد و عینیت سهل الوصول آن‌ها در هر یک از ما، خاطرات حسی غریبی را که ریشه در کودکی مان دارد، زنده می‌کند. وسوسه‌ی بحث و مجادله در باب یکی از وجوه سینمایی تارکوفسکی و کتمان وجه دیگر آن، از همین دوگانگی ناشی می‌شود، گویی الزامی مبنی بر این وجود دارد که در فیلم‌های این سینماگر، یا «گفتار» (محتوا) را بیسنه‌یم، یا «لحن و آهنگ» را (در معنی مجازی آن). هدف این کتاب، اتفاقاً مطالعه‌ی مشترک این دو وجه است، و اثبات این امر که نیازی بر قربانی کردن یکی بر دیگری نیست. تلاش شده است تا به اندازه‌ی کافی به خواننده، کلیدهای درک آثار این فیلم‌ساز داده شود تا در آن واحد، هر دو وجه سینمایی او را بیسنند و تعامل میان این دو آشکارتر شود.

یکی دیگر از وسوسه‌هایی که می‌تواند هنگام نگارش کتابی تک‌نگارانه در باب این فیلم‌ساز، گریبان مؤلف را بگیرد، این است که از روی آثارش تصویر و رویداد شعار زندگی سخت و پرتلاطم او را نشان دهد. خود فیلم‌ساز است که در قالب یک دفتر خاطرات، وقایع‌نگاری حیات خویش را به زیباترین نحو ممکن به رشته‌ی تحریر درآورده است.^۱ به همین خاطر، مؤلف تلاش کرده است تا مجموعه‌ی آثار این مؤلف را در چشم‌اندازی کلی‌تر مورد ارزیابی قرار دهد و نشان دهد چگونه آثار او، از حیات خالق آن‌ها تغذیه و بهره‌برداری کرده هرچند چندان هم تحت انقیاد آن نبوده است.

یکی دیگر از اهداف کتاب، آشکار کردن خصلت جهان‌شمول فیلم‌های تارکوفسکی است که ماهیت روسی آن‌ها بی‌شک بر همه مبرهن است؛ و در همین راستا، به خود اجازه می‌دهم تا خاطره‌ای شخصی را برای خوانندگان روایت کنم. هنگامی که در ۱۹۶۹، آندری روبلف^۲ (در فرانسه) به نمایش عمومی در آمد – مانند بسیاری از تماشاگران – من نیز تحت تأثیر فصل ناقوس قرار گرفتم که طی آن بوریسکای^۳ جوان با شنیدن صدای زنگ، ناگهان همچون کودکی، زارزار به گریه می‌افتد. او اشک‌ریزان اعتراف می‌کند که پدرش در بستر مرگ هم

*. آندری تارکوفسکی، خاطرات ۱۹۸۶-
۱۹۷۰، کتابه دو سینما، ۲۰۰۴.

1. Andrei Roublev.

2. Bortuka.

حاضر نشد راز ساخت ناقوس را با وی در میان بگذارد و بوریسکا را وادار کرد تا جلوی کارگران «وانمود» کند که راز ساختن ناقوس را می‌شناسد. نادرنده لحظاتی از این جنس در تاریخ سینما که همپا و همراه قهرمان فیلم، ما نیز اشک بریزیم و در درد او احساس مشارکت کنیم. همه‌ی ما به نوعی بوریسکا هستیم، حتی اگر چند «الی» از او بیشتر سن و سال داشته باشیم؛ همه‌ی ما باید وانمود کنیم که «راز ناقوس» را می‌دانیم، اما آیا اصلاً رازی در کار هست؟ آندری روبلف و آثار (اندک) تارکوفسکی یادآور این امر مهم هستند که حیات آدمی بر باریکه‌ای میان ایمان و شک بنا شده است و بین این دو قطب، ورطه‌ای قرار دارد (شک یا به قول مونتینی^۴ که تارکوفسکی به او ارادت داشت، «بالش ترم»، در این جا چندان هم «ترم» نیست)، و عبور از همین باریکه است که انسان را انسان می‌کند.

حتا اگر سلیقه‌ی شخصی نگارنده به سینمایی گرایش دارد که تارکوفسکی چندان علاقه‌ای به آن نداشت - منظور سینمای مفرح یا کم‌دی موزیکال است - اما هر چند وقت یک‌بار، دوباره به سراغ سینمای او می‌روم. اینک، در چارچوب این کتاب کوچک، امیدوارم اطلاعات مفید و تأملاتی را مطرح کنم که راهگشای ورود تماشاگران به عالم پایان‌ناپذیر این فیلم‌ساز متفکر باشد.

* Michel de Montaigne (۱۵۹۲-۱۵۳۳).

ادیب فرانسوی دوران سلطنت شارل نهم در فرانسه، که به رغم فعالیت‌های سیاسی در دربار و همراهی‌اش با کاتولیک‌ها در مبارزات خونین با پروتستان‌ها، کارهای ادبی‌اش تأثیری فراوان در تاریخ ادبیات فرانسه به جا گذاشته است.